

Essä | Eva Nordung-Byström

Psalmer i en biskops liv

Jag har blivit ombedd att skriva några rader om min relation till psalmboken under min biskopstid. Men det går inte att begränsa mitt förhållande till psalmbokens psalmer enbart till den tiden. Psalmboken och dess psalmer har följt mig under hela mitt liv och min relation till dem blev inte annorlunda för att jag blev vald till biskop.

Under min biskopstid började jag dock lägga ut en psalmvers för varje söndag på sociala medier. Jag gjorde det både för att lyfta vårt fantastiskt fina kyrkoår med alla dess sön- och helgdagar och teman och för att visa på vår psalmboks innehåll och betydelse. När jag sedan skulle gå i pension i mitten av september 2024 var det flera följare som hörde av sig och var oroliga för att de inte längre skulle få en psalmvers av mig för varje söndag. Psalmversernas texter och budskap hade tydligen talat till och haft betydelse för mina läsare i deras vandring genom kyrkans år. Därför publicerar jag fortfarande en psalmvers för varje söndag på min privata Facebooksida och gläder mig över att flera följare fortsatt tar del av dem.

Redan som barn blev jag betagen av psalmboken och dess psalmer. Kanske berodde det på mormors skinninbundna psalmbok som hon vårdade ömt och alltid hade med sig till kyrkan eller på den lilla vita psalmboken med guld på bladkanterna jag fick i söndagsskolan. Eller så var det den fina gamla psalmboken med frakturskrift som jag fann hos min farfar och ur vilken jag försökte lära mig att skriva de fina bokstäverna.

Ja, då var det ju själva boken jag tyckte var fin. Men väldigt tidigt började också psalmbokens texter och melodier tala till mig. Ord som beskrev känslor, längtan, tro och trygghet burna av rim och melodier sökte sig in i hjärtats innersta rum och fick betydelse för mig redan som barn. Jag lärde mig läsa dem, sjunga dem och spela deras melodislingor på piano och tramporgel. Från en enkel men hängiven barnatro, genom tonårens tvivel och sökande till kampen med kallelsen och vuxenlivets utmaningar har sedan psalmboken och dess psalmer följt mig genom mitt liv. Jag har många gånger upplevt hur de ord som bärs av psalmens musikaliska vingar möter oss på ett djupare och mer innerligt sätt än förkunnelsen och undervisningen.

När jag så småningom accepterade och sa ja till min kallelse att bli präst blev psalmboken ett viktigt verktyg i förmedlandet av det budskap, de Guds ord, jag var satt att tjäna. Psalmernas melodier blir tillsammans med poesin i psalmdiktningen som en dyrbar nyckel till den andliga skattkammare som finns i varje människas inre. En nyckel som öppnar dörrar till en andlig verklighet bortom det talade ordet. Därför har det alltid varit viktigt för mig att ge valet av psalmer en prioriterad plats i mina gudstjänstförberedelser. Jag menar att psalmernas texter måste löpa som en röd tråd genom gudstjänsten eller andaktsstunden, en röd tråd som lyfter, förklarar och bär söndagens tema och förkunnelse. Allt för att gudstjänstfiraren ska få en fördjupad förståelse av budskapet men också ges möjlighet att finna ett tilltal i psalmerna även om texten och förkunnelsen inte skulle nå fram den dagen.

Psalmsången är en viktig del av vårt gudstjänstfirande men också som förmedlare av vår kyrkas bekännelse. Psalmboken tillhör de böcker kyrkomötet antagit och innehåller därmed med både sina psalmer och tillhörande bönbok och evangeliebok vår kyrkas tro och lära. Dess texter är därför en utmärkt källa till kunskap för den som funderar över vad vi i Svenska kyrkan tror och bekänner. Så när jag får frågan om var man enklast kan finna en sammanfattning av Svenska kyrkans tro, lära och bekännelse brukar jag med glädje hänvisa till psalmboken. Det är ett perspektiv av psalmboken vi borde använda oss mycket mer av, både i samtal, studier och undervisning.

Kyrkans bekännelse och lära är som ett yvigt träd med många grenar. Här ryms mycket – det är som det ska. Men här ryms inte allt. Det är också som det ska vara. Att känna till både rymden och gränserna i vår lära är ett av vigningstjänstens viktigaste uppdrag, men också något som varje anställd och förtroendevald medarbetare i vår kyrka bör ha insikt i.

Som diakoner, och särskilt som präster och biskopar, vigs vi till att lämna våra egna trosuppfattningar för att följa, förkunna men också bevara och tillse att vår kyrka och församling följer och bekänner sig till vår kyrkas vida tro. Detta är vår kallelse och ingår i våra vigningslöften. När vi snabbt vill få en orientering om vidden men också gränserna för vår tro är psalmboken en ypperlig lärobok.

Vi som bär ansvaret för kyrkans undervisning behöver därför inspirera och leda andra i församlingen, såväl ideella, förtroendevalda som anställda alla kategorier, att lära känna, använda och studera sin psalmbok. En Luthersk kyrka är en sjungande kyrka, men också en kyrka där var och en ges möjlighet att självständigt, i egen takt, ensam eller tillsammans med andra och utifrån sina egna villkor, få studera vår kristna tros lära och bekännelse. Det finns ingen bättre bok för dessa studier än psalmboken.

Under majoriteten av mitt prästliv har jag verkat bland barn och ungdomar. Att lära ut psalmer och förmedla evangeliet genom den gemensamma sången har varit ett av mina viktigaste arbetsredskap i mötet med våra unga. Här har jag genom åren tydligt velat markera mot att vi i andakter och gudstjänster med barn- och unga allt för ofta enbart använder psalmerna från nummer 701 och uppåt eller andra sånger och visor än psalmbokens ordinarie antagna psalmer. Genom det förhållningssättet har vi tyvärr fräntagit ett par generationer möjligheten att också lära sig och vila i de äldre psalmernas budskap och trygghet. I psalmbokens av kyrkomötet antagna psalmer äger vi en skatt av andlig erfarenhet och fördjupning att ösa ur som jag är rädd att vi håller på att tappa bort. När dopbarnets föräldrar inte längre kan "Tryggarekan" då är det allvarligt, liksom när sorgehuset inte känner till någon annan trösterik psalm än "Härlig är jorden" och möjligen "Blott en dag".

När biskopsmötet gav ut biskopsbrevet om lärande och undervisning var det därför viktigt för oss att vi tryckte på behovet av att lära ut några av de vanligaste och mest klassiska psalmerna i vår undervisning för alla åldrar, med betoning på alla åldrar. Vi får inte bli så rädda att verka gammeldags och tråkiga att vi tappar det som ändå är en del av vårt budskap och vår tradition, ja, att vi tar bort möjligheten för de människor vi möter i våra sammanhang att lära sig och bära vidare den psalmskatt vi har fått att förvalta.

Därför menar jag att vi, inte minst nu i arbetet med en ny reviderad psalmbok, inte får betrakta psalmboken som en allsångsbok som enbart skall fyllas med enkla, tröstande och smekande texter och moderna melodier. Psalmboken måste tvärtom få vara en andaktsbok, en andlig ledsagare, en teologisk läromästare där vi möter hela det mänskliga livets och det andliga livets höjd, djup och bredd, möter Guds tilltal och blir mötta som den vi är, var vi än befinner oss i livet. Men där vi också får möta tidigare generationers erfarenheter av Gud, livet och tron.

Bland vår psalmboks ordinarie psalmer finns psalmer som våra barn och unga borde få med sig som sällskap på vandringen genom livet, psalmer som inte bara är svängiga, poppiga och tillrättalagda. Här finner vi psalmer som ger styrka i barnets, studentens, arbetslivets, föräldraskapets och medmänsklighetens utmaningar, men också i mötet med de stora livsfrågorna, krisen och livets gränser och prövningar likväl som psalmer om glädje, hopp och kärlek, Guds väldighet och försoningens hemlighet.